

**AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA ILMIY-
TADQIQOT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA
AMALIY ASOSLARI**

Abdurazakova Zebiniso Akmal qizi

QDU doktranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada aksiologik yondashuvning mohiyati va uning talabalarda tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida qadriyatlar tizimi asosida talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini faollashtirish mexanizmlari ishlab chiqiladi hamda ularni takomillashtirish yo'llari asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *aksiologik yondashuv, qadriyatlar tizimi, tadqiqotchilik kompetensiyasi, innovatsion ta'lim, refleksiya, ijodiy fikrlash.*

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ РАЗВИТИЯ
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ
АКСИОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА**

Аннотация. *В данной статье анализируется сущность аксиологического подхода и его роль в развитии исследовательских компетенций студентов. Также разрабатываются механизмы активизации исследовательской деятельности студентов на основе системы ценностей в образовательном процессе и обосновываются пути их совершенствования.*

Ключевые слова: *аксиологический подход, система ценностей, исследовательская компетентность, инновационное образование, рефлексия, творческое мышление.*

**IMPROVEMENT OF MECHANISMS FOR DEVELOPING RESEARCH
COMPETENCES IN STUDENTS BASED ON AXIOLOGICAL APPROACH**

Annotation. *This article analyzes the essence of the axiological approach and its role in developing research competencies in students. Also, mechanisms for activating students' research activities based on the value system in the educational process are developed and ways to improve them are based.*

Keywords: *axiological approach, value system, research competence, innovative education, reflection, creative thinking.*

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimining asosiy maqsadi nafaqat bilim berish, balki ilmiy fikrlaydigan, mustaqil tahlil qila oladigan, tadqiqot olib borishga qodir mutaxassislarni tayyorlashdir. Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonida aksiologik yondashuvni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u o'quvchi va talabaning qadriyatlar tizimiga asoslangan o'zini anglash va ilmiy izlanishga bo'lgan ichki motivatsiyasini shakllantiradi. Aksiologiya (yunoncha *axios* — “qadriyat” so'zidan) — bu inson faoliyatining ma'naviy, axloqiy, estetik va ilmiy qadriyatlarini o'rganuvchi falsafiy yo'nalishdir. Ta'limda aksiologik yondashuv shuni anglatadiki, har bir talaba bilimni “qadriyat sifatida” qabul qiladi. Bu esa o'qish jarayonida nafaqat axborotni o'zlashtirishni, balki uni shaxsiy hayotiy pozitsiya va kasbiy o'sish bilan bog'lashni taqozo etadi. Tadqiqotchilik kompetensiyasi—bu talabaning muammolarni ilmiy asosda tahlil qilish, ma'lumot to'plash, natijalarni tahlil etish va xulosa chiqarish ko'nikmalaridir. Hozirgi globallashuv davrida oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — ilmiy fikrlaydigan, mustaqil tahlil qila oladigan, innovatsion g'oyalarni ishlab chiqishga qodir mutaxassislarni tayyorlashdir. Aksiologiya — bu qadriyatlar haqidagi fan bo'lib, inson faoliyatidagi ma'naviy, axloqiy, estetik, intellektual va ijtimoiy qadriyatlar tizimini o'rganadi.

Ta'lim jarayonida aksiologik yondashuv deganda — talabaning bilim olish, ilmiy izlanish, muammolarni hal etish va natijalarni baholash jarayonini qadriyat asosida anglash tushuniladi. Bu yondashuv quyidagi tamoyillarga tayanadi: Subyektlik tamoyili — talaba o'z o'quv va tadqiqot faoliyatining faol ishtirokchisi sifatida ko'riladi. Refleksivlik tamoyili — o'z faoliyatini tahlil qilish, o'zini baholash va o'z ustida ishlash odatini shakllantiradi. Qadriyatlar uyg'unligi — ilmiy, ma'naviy va kasbiy qadriyatlar bir-biri bilan uzviy bog'lanadi. Talabalarda bunday salohiyatni shakllantirish uchun ta'lim jarayoniga aksiologik (qadriyatga asoslangan) yondashuvni tatbiq etish zarur. Bu yondashuv talabaning o'qish va tadqiqot faoliyatiga faqat bilim sifatida emas, qadriyat sifatida qarashini ta'minlaydi. U quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

1. Motivatsion komponent – ilmiy izlanishga qiziqish va qadriyat sifatida qarash.
2. Kognitiv komponent – ilmiy bilimlarni tizimlashtirish va amaliy qo'llash.
3. Amaliy komponent – tajriba o'tkazish, tahlil qilish, ilmiy yozuvlarni tayyorlash.
4. Refleksiv komponent – o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolardan saboq olish.

Talabalarda tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirish uchun quyidagi aksiologik mexanizmlarni qo'llash mumkin: Qadriyatga yo'naltirilgan ta'lim muhiti yaratish.

- Talabalarning shaxsiy qadriyatlari, milliy g'ururi, ijtimoiy mas'uliyati e'tiborga olinadi.
- O'quv dasturlarida “ilmiy halollik”, “adolat”, “fikir erkinligi” kabi qadriyatlar aks ettiriladi.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

- Refleksiv va muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish.
- Har bir mashg'ulotda talaba o'z bilimni baholaydi, ilmiy natijalar haqida fikr yuritadi.
  - O'qituvchi yo'naltiruvchi, motivatsiya beruvchi rolni bajaradi.

- Tadqiqot loyihalari va kichik ilmiy guruhlar faoliyatini tashkil etish.
- Talabalar real muammolarni tahlil qiladi, yechim taklif qiladi.
  - Jarayon davomida "jamoaviy qadriyat" va "mas'uliyat" shakllanadi.

- Innovatsion baholash tizimini joriy etish.
- Natija emas, balki izlanish jarayonining o'zi ham baholanadi.
  - Talabaning ijodkorligi, tashabbuskorligi, qadriyatga asoslangan qarashlari inobatga olinadi.

Aksiologik yondashuv asosida maxsus treninglar va tadqiqotchilik modullarini joriy etish; Talabalarning axborot madaniyatini va tanqidiy tafakkurini rivojlantirish; O'qituvchilarning aksiologik kompetentligini oshirish uchun malaka oshirish kurslari tashkil etish; Ilmiy loyihalarda qadriyat asosida rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yish. Aksiologik yondashuv asosida tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish—bu nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki shaxsni komil inson sifatida shakllantirishga xizmat qiluvchi jarayondir. Bunday yondashuv talabaning ilmiy izlanishlarini hayotiy qadriyatlari bilan uyg'unlashtirib, uni mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol va axloqiy barkamol mutaxassis sifatida tarbiyalaydi. Aksiologik yondashuv asosida ilmiy-tadqiqot kompetensiyasini shakllantirish — bu nafaqat o'qitishning yangi modeli, balki shaxsni qadriyat asosida kamol toptirish konsepsiyasidir. Bunday yondashuv talabaning ilmiy faoliyatini faqat natijaga emas, jarayonning axloqiy va ma'naviy qadriyatlariga yo'naltiradi. Natijada, oliy ta'lim tizimida fikrlaydigan, izlanuvchan va ma'naviy barkamol mutaxassislar shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Derkach, A.A. (2002). Aksiologiya professionalnogo razvitiya. MGU.
2. Shamova, T.M. (2003). Innovatsionnoe obuchenie v shkole. Moskva.
3. Baxin, M.B. (2011). Aksiologicheskiy podxod v innovatsionnom obrazovanii. Minsk.
4. Jo'rayev, N. (2020). Talabalarda innovatsion tafakkurni rivojlantirish. Toshkent.
5. Jo'raev, G'. (2019). talabalarda izlanish faoliyatini rivojlantirish. Samarqand.
6. Rajabova, Z. (2021). Aksiologik kompetensiya shakllanishi. Toshkent.
7. Shukurova, N. (2022). Tadqiqotchilik va ijtimoiy qadriyatlar integratsiyasi. Farg'ona
8. Hudoyqulova A. Ilmiy kompetensiyalarni shakllantirishda motivatsiya va qadriyatlar. Samarqand: Ilm ziyo. (2023)
9. Jo'raqulov G'.Refleksiya va tanqidiy tafakkur: pedagogik asoslar. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti. (2021).

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

10. Abdurazakova Z. Talabalarda aksiologik munosabatlarni tarkib toptirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ahamiyati. "PEDAGOGIK MAHORAT" ilmiy-nazariy va metodik jurnal. 2024, № 12. 227-231-betlar

11. Abdurazakova Z. Talabalarda aksiologik yondashuvga asoslangan tadqiqotchilik kompetentsiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari. Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar 2025-yil 3-son. 1043-1047-betlar

12. Abdurazakova Z. Talabalarning tadqiqotchilik faoliyatini baholash mezonlari "Ta'limda istiqbolli izlanishlar" xalqaro ilmiy-metodik jurnal. 2025, № 6.

